

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Public spaces in religious buildings and their functions from the perspective of third-place theory and design strategies; Case study: The forecourt of Jameh Mosque in Qazvin *

Sahra Rahmani ¹, Shadi Pakzad ^{2,**}¹ M.A. in Urban Design, Faculty of Architecture and Urban Development, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran.² Assistant Professor, Faculty of Architecture and Urban Development, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 2021/03/04
 Revised 2021/05/17
 Accepted 2021/08/10
 Available Online 2023/08/06

Keywords:

Urban Space
 Joints
 Forecourt
 Third-Place
 Forecourt of Jameh Mosque in Qazvin

Use your device to scan
 and read the article online

Number of References

31

Number of Figures

14

Number of Tables

2

Extended ABSTRACT

BACKGROUND AND OBJECTIVES: Contemporary public spaces often do not adequately meet all human needs, resulting in a deficiency in their social dynamics. They tend to be reduced to mere origin-destination places. While previous research has identified this issue to some extent, it has not yielded clear solutions. This study aims to identify the key factors for enhancing the functionality of these spaces, drawing inspiration from architectural and urban planning principles and thoughts. It prioritizes these factors within the context of religious public spaces, specifically focusing on the forecourt of Jameh Mosque in Qazvin, using the third-place theory. The study seeks to establish a strategic framework to transform the forecourt space into a true third-place, proposing solutions to enhance its role within the forecourt of Jameh Mosque in Qazvin.

METHODS: The study adapts a combination of approaches, starting with quantitative factors and subsequently incorporating qualitative reasoning to offer design recommendations. In order to translate these qualitative factors into quantifiable aspects and ensure their impact on the design process, a questionnaire was developed. This questionnaire was designed based on theoretical findings related to the spatial aspects of the forecourt and the conceptual framework of the third-place. During the initial phase, the most significant components and indicators were gathered from a pool of 24 influential factors identified through the Delphi method, involving 20 experts. After analyzing the questionnaire using SPSS software, the top 14 factors with the most design influence were extracted in the second phase. Following this, by identifying the key components and indicators for evaluating a place according to the third-place concept, the study evaluated the study area (the forecourt of Jameh Mosque in Qazvin). Ultimately, the research offers design solutions aimed at incorporating the qualities of the third-place into the shared entrance area of Jameh Mosque.

FINDINGS: To create a gradual change from one place to another, based on the qualities, criteria and indicators identified in the theory of "third-place" and their prioritization from the architecture and urban design experts' view, the most important criteria to achieve the quality and nature of the third-place in public places in the theoretical field were defined. These criteria were prioritized for other studies in the field of urban design and architecture. In order to make the forecourt act as a joint according to the theory of the "third-place", complications arise in ensuring the functionality of the joint, which may result in either chaotic or monotonous designs. In this way, according to the investigations, there are effective indicators which determine the creation and sustenance of a place classified as a "third-place." Incorporating these characteristics is essential for the continued existence of such spaces within today's urban public areas.

CONCLUSION: After analyzing the third-place theory and examining the indicators, design priorities were presented to improve the quality of social life in the forecourt of Jameh Mosque in Qazvin. The results can be generalized to other public spaces with

* This article is derived from the first author's master thesis entitled "Urban design of frontage space in grand mosque of Qazvin, concentrating on the 3th place theory", supervised by the second author, at Islamic Azad University, Qazvin Branch.

** Corresponding Author:

Email: shadi.pakzad@qiau.ac.ir

Phone: +98(912)5472509

Extended ABSTRACT

a similar spatial nature. Readability, invitingness, proper access, social interactions and maintaining the place efficiency are the requirements of “third-place” according to this research. To enhance the readability within these areas, it is advisable to reduce the density compared to the nearby blocks. This will make it easier to perceive information. Following this, the invitingness will also become more effective. However, the key factor in reinforcing the invitingness within interface spaces lies in the utilization of various elements. Furthermore, indications of the adjacent spaces are present to serve as an initial welcome for users to engage with. In order to achieve a space for establishing social interactions, it is better to use a suitable space for pausing and having a conversation, which is suitable through the selection of urban furniture. Finally, design solutions were introduced in the case study.

HIGHLIGHTS:

- Explanation of the strategic framework to achieve “Third Place”.
- Providing solutions to improve forecourt space in order to reach “Third Place”.
- Improving the quality of social interactions in the joint space.

ACKNOWLEDGMENTS:

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-forprofit sectors.

CONFLICT OF INTEREST:

The authors declared no conflicts of interest.

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Journal of Iranian Architecture & Urbanism (JIAU). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

HOW TO CITE THIS ARTICLE

Rahmani, S.; Pakzad, Sh., (2023). Public spaces in religious buildings and their functions from the perspective of third-place theory and design strategies; Case study: The forecourt of Jameh Mosque in Qazvin. *Journal of Iranian Architecture & Urbanism.*, 14(1): 225-239.

<https://dx.doi.org/10.30475/isau.2023.270487.1625>

https://www.isau.ir/article_176307.html

فضاهای عمومی در بناهای مذهبی و عملکردهای آنها از منظر نظریه مکان سوم؛

نمونه موردی: فضای جلوخان مسجد جامع قزوین *

صحرا رحمانی^۱، شادی پاکزاد^{۲*}

۱. کارشناس ارشد طراحی شهری گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.
۲. استادیار، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

مشخصات مقاله	چکیده
تاریخ ارسال ۱۳۹۹/۱۲/۱۴ تاریخ بازنگری ۱۴۰۰/۰۲/۲۷ تاریخ پذیرش ۱۴۰۰/۰۵/۱۹ تاریخ انتشار آنلاین ۱۴۰۲/۰۵/۱۵ واژگان کلیدی فضای شهری مفصل جلوخان مکان سوم جلوخان مسجد جامع قزوین	فضاهای عمومی معاصر به صورت مناسبی تمامی نیازهای انسان را پاسخ نمی‌دهند و زندگی اجتماعی در آنها آن گونه که باید در جریان نیست. تا جایی که این فضاها صرفاً به عاملی ارتباط‌دهنده بین مبدأ و مقصد تقلیل یافته‌اند. پژوهش حاضر بر آن است که به بررسی و شناسایی عوامل تأثیرگذار در جهت تقویت کارکرد این فضاها بپردازد و نگاه ویژه‌ای دارد تا آموزه‌ها و اندیشه‌های معماری و شهرسازی را به بار نشاند. هدف این پژوهش رسیدن به تعیین چارچوب راهبردی جهت دستیابی به فضای جلوخان طبق نظریه مکان سوم و ارائه طرح پیشنهادی جهت ارتقاء فضای جلوخان برای رسیدن به مفهوم مکان سوم در فضای جلوخان مسجد جامع قزوین بوده و به دنبال پاسخ به این پرسش است که اولویت‌بندی شاخص‌ها در فضاهای عمومی بناهای مذهبی از منظر نظریه مکان سوم در نمونه موردی جلوخان مسجد جامع قزوین چگونه است. این تحقیق از نظر ماهیت ترکیبی است و بر اساس مؤلفه‌های کمی به‌دست‌آمده، استدلال کیفی صورت گرفته و سپس پیشنهادها طراحی ارائه شده است. به‌منظور تبدیل عوامل به شاخص‌های قابل اثرگذار در طراحی، پرسشنامه‌ای تنظیم شد که در مرحله‌ی اول از ۲۴ عامل تأثیرگذار به روش دلفی اطلاعاتی از بین ۲۰ نفر از متخصصین جمع‌آوری شد و با تحلیل پرسشنامه‌ها در نرم‌افزار SPSS مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار استخراج شد. در مرحله‌ی دوم تحلیل پرسشنامه این عوامل به ۱۴ عامل رسید که مهم‌ترین شاخص‌های تأثیرگذار طراحی محسوب می‌شود و اولویت‌بندی بین آنها صورت گرفت. در پایان پس از واکاوی نظریه مکان سوم و بررسی شاخص‌ها، اولویت‌های طراحی در جهت ارتقاء کیفیت زندگی اجتماعی در فضای جلوخان مسجد جامع قزوین ارائه شد و قابل‌تعمیم به سایر فضاهای عمومی با ماهیت فضایی مشابه است؛ در انتها راهکارهای طراحی در نمونه‌ی موردی معرفی گردید.

نکات شاخص

- تبیین چارچوب راهبردی جهت دستیابی به مکان سوم.
- ارائه راهکارهایی در جهت ارتقاء مفصل جلوخان در جهت رسیدن به مکان سوم.
- ارتقاء کیفیت روابط اجتماعی در فضای واسط.

نحوه ارجاع به مقاله

رحمانی، صحرا و پاکزاد، شادی. (۱۴۰۲). فضاهای عمومی در بناهای مذهبی و عملکردهای آنها از منظر نظریه مکان سوم؛ نمونه موردی: فضای جلوخان مسجد جامع قزوین، نشریه علمی معماری و شهرسازی ایران، ۱۴ (۱)، ۲۳۹-۲۲۵.

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده نخست با عنوان «طراحی شهری فضای جلوخان مسجد جامع قزوین با تمرکز بر نظریه مکان سوم» می‌باشد که به راهنمایی نویسنده دوم در دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین انجام گرفته است.

* نویسنده مسئول

تلفن: ۰۰۹۸۹۱۲۵۴۷۲۵۰۹

پست الکترونیک: shadi.pakzad@qiau.ac.ir

مقدمه

اولدنبرگ دریکی از مهم‌ترین نوشته‌های خود^۱ در خصوص مفهوم مکان به مواردی اشاره کرده است که مشکلات عمده‌ی جوامع امروزی است. وی معتقد است که زندگی روزمره برای آرامش و برآورده شدن نیازهای انسان، باید تعادل را در سه حوزه پیدا کند. یکی از آن‌ها حوزه درونی است، دومی حوزه سودآور یا تولیدی است و سومی حوزه روابط کاملاً دوستانه است. پرداختن به دو حوزه نخست، بر پایه جامعه استوار است و عرصه نمایش آن‌ها اجتماع است. وی در ادامه مباحث خود، راه نجات جوامع امروز را خلق مکانی برای حوزه سوم می‌داند و این مکان را این‌گونه معرفی می‌کند که مکان‌های سوم محل‌های گردهمایی غیررسمی هستند که مردم در آن در حدفاصل خانه و محل کار در ارتباط نزدیک قرار می‌گیرند و برای آن ویژگی‌هایی را مشخص کرده است که در بحث‌های پیش رو به آن پرداخته می‌شود (Oldenburg, 1999). در این میان، جلوخان در عین ایجاد فضایی جهت حضور و مهیا شدن برای ورود به فضای دیگر، علاوه بر نقشی که در ساماندهی تعاملات اجتماعی در میان دو فضا ایفا می‌کند، فضای حرکتی را به مکانی برای مکث و تأمل تبدیل می‌نماید. مخاطب این امکان را دارد تا با حضور در آن مکان به درک بهتر محیط بیرون و به‌خصوص بنایی که قصد دارد به آن وارد شود، بپردازد.

می‌توان گفت جلوخان سعی در فراهم نمودن بستری در شأن کاربران فضا دارد و جایگاه و نقش مخاطب را در بیرون بنا (پیش از ورود به آن) تعریف می‌نماید و با احترام به مخاطب، بستری مناسب جهت مکث، تأمل، ورود، مشاهده و ملاقات دیگران فراهم می‌نماید (Mahdavi-pour, Jafari & Saada- ti, 2013: 8). از آنجایی که مکان سوم مکانی است که امکان دیدار و مراوده با دوستان، همسایگان، همکاران و حتی غریبه‌ها را فراهم آورد. این مکان‌ها به‌طور معمول محیطی دوستانه و باکیفیت‌اند که باعث افزایش دل‌بستگی مردم به هم گردند و تعاملات اجتماعی و حس تعلق به مکان را نزد مردم افزایش می‌دهند. افراد با ویژگی‌های مختلف سنی و جنسی می‌توانند با حضور در این فضاهای اجتماعی، خواسته‌ها و فعالیت‌های مورد نیازشان را برآورده سازند (Moeini, 2011).

به نظر می‌رسد با آنکه جلوخان در طی سالیان متمادی دستخوش تغییرات گردیده و تکامل یافته است، در اکثر مناطق اجزای اصلی خود را در گذر زمان حفظ نموده است، از منظر مفهوم مکان نیز به صورتی منحصربه‌فرد ایفای نقش می‌کند. جنبه‌ای از این نقش به ارتباط و تعامل با دیگر اجزا برمی‌گردد و برخی دیگر با کارکرد آن ارتباط می‌یابد. جلوخان یکی از جمله فضاهای معماری است که نقش ویژه‌ای در تجلی مفهوم مکان به‌صورت خاص دارد. امروزه

حضور جلوخان به‌عنوان یک ریز فضای تأثیرگذار بومی، در ساختار معماری ما بسیار کم‌رنگ شده و تقریباً حذف شده است. در برخی مکان‌ها نیز که به‌گونه‌ای پیش‌بینی می‌شود به علت اشکال در شکل و فرم و یا محتوا نتوانسته است نقشی درخور ایفا نماید. این جستار درصدد است با معرفی و شناسایی «جلوخان»، جایگاه آن در بافت کالبدی و نقش آن را در رفتار و روابط اجتماعی شهری مورد بررسی قرار دهد از این‌رو ضمن تعمق در منابع مکتوب، با قیاس و تحلیل مصادیق موجود و برداشت مفاهیم و معانی از درون آنها، تلاش شده است اشکال، کارکردها و اثرات کیفی این عنصر بر محیط مطالعه گردیده و از این طریق نقش آن مورد بازشناسی قرار گیرد. در این راستا با توجه به ضرورت وجود این فضاها که در بهبود عملکرد اجتماعی فضای عمومی نقش دارد، با استفاده از نظریه مکان سوم اولدنبرگ، هدف استفاده از راهکارهای طراحانه برای خلق این مکان‌ها برای ایفای نقش به‌عنوان یک مکان سوم دنبال می‌شود.

هدف این جستار به‌طور خاص این است که به چارچوب راهبردی جهت دستیابی به فضای جلوخان طبق نظریه مکان سوم و راهکارهایی در جهت ارتقاء فضای جلوخان در جهت رسیدن به مفهوم مکان سوم دست یابد و به این پرسش پاسخ دهد که در فضاهای عمومی مذهبی مانند جلوخان مسجد جامع چه فاکتورهایی از منظر نظریه مکان سوم لحاظ می‌شود و اولویت‌بندی آن‌ها چگونه است.

پیشینه تحقیق

مطالعات مربوط به موضوع بررسی مکان سوم، به‌صورت رسمی از سال ۱۹۹۹ با انتشار کتاب اولدنبرگ شروع شده و همچنان ادامه دارد. تاکنون در بسیاری از زمینه‌های مربوط به مطالعه فضای میانی مقالاتی نوشته شده است که به‌صورت اجمالی به آنها می‌پردازیم. «کافه به‌عنوان مکان سوم و ایجاد فضای منحصربه‌فرد برای تعامل» با توسعه فن‌آوری اطلاعات، برخی از ویژگی‌های مکان‌های سوم تغییر می‌کند، اما همچنان مکان‌های سوم به یک رسانه مهم برای تعامل اجتماعی هستند و همچنین در سازگاری با تغییرات شهر توانایی زیادی را دارد، در این پژوهش به تغییراتی که شاخص‌های مکان سوم در پی مدرنیته صورت گرفته می‌پردازد، نتایج به‌دست‌آمده در این نوشتار می‌گوید که مکالمه هنوز فعالیت اصلی در مکان سوم است اما بسیاری از افراد از دستگاه‌های الکترونیکی خود در کنار مکالمات رودرو استفاده می‌کنند، در عصر جهانی‌شدن و اینترنت، مکان‌های سوم مکان‌های تفکر و ملاقات افرادی است که می‌خواهند کار و فعالیت‌های خانه خود را گسترش دهند. ارتباط افراد با فضاهای فیزیکی به‌ویژه برای جایگزینی فرهنگ مدرن مانند مکالمه آنلاین، رسانه‌های اجتماعی و نه ویژگی‌های فرهنگی که در ابتدا توسط اولدنبرگ

دیگر تأثیر مستقیمی بر شکل‌گیری فرهنگ شهری دارد (Taqavi & Turkashvand, 2013). در تحقیق «مکان سوم، مکانی برای اوقات فراغت و ارتباط آن با محیط‌های مختلف اجتماعی در تبریز» سعی دارد تا رابطه بین موقعیت‌های مختلف اجتماعی و شناسایی افراد در مکان سوم را برای گذران اوقات فراغت بررسی می‌کند. این مطالعه باهدف تعیین رابطه بین عوامل مؤثر در انتخاب مکان برای گذران اوقات فراغت (مکان سوم) و طبقات مختلف اجتماعی انجام شده است. بر اساس یافته‌ها، از بین سه مطالعه موردی، فرهنگ ساکنان، دیدگاه‌های متنوع آن‌ها و همچنین میزان درآمد آن‌ها مهم‌ترین عوامل در انتخاب مکان‌های مختلف سوم معرفی شده است (Samadi & Sattarzadeh, 2017: 95). مقاله «تأثیر مکان‌های سوم بر کیفیت زندگی جامعه» به این می‌پردازد که شهرهای قدیمی که با مشکلات بقا دست‌وپنجه نرم می‌کردند، بر روی شغل و اقتصاد تمرکز دارند در حالی که رقابت شهرها بر روی کیفیت زندگی است که ساکنان را به خود جلب می‌کند و به بررسی نمونه‌هایی از مکان سوم پرداخته است (Jef-fres, Bracken & Casey 2009). این جستار درصدد است تا عنصر جلوخان را در حل برقراری تعاملات اجتماعی فضای شهری از لحاظ شکل و محتوا راه‌گشا بداند و آن را مطابق با معیارهای مکان سوم معرفی کند و سعی دارد از لحاظ پرداختن به فضای جلوخان که از آن به‌عنوان یک مفصل در معماری و شهرسازی اسلامی یاد شده است با نگاهی به تبلور نظریه مکان سوم در جلوخان نوآورانه جلوه کند.

مبانی نظری تحقیق

فضای شهری و مؤلفه‌های کالبدی شهر اسلامی با تمرکز بر مسجد

فضاهای شهری بخشی از فضاهای باز و عمومی شهرها هستند که به‌نوعی تبلور ماهیت زندگی جمعی می‌باشند، یعنی جایی که شهروندان در آن حضور دارند (Carr, 1992)؛ بنابراین شرط اساسی برای اینکه یک فضای عمومی، فضای شهری تلقی شود، این است که در آن تعامل و تقابل اجتماعی صورت گیرد (Pakzad, 2010). آنچه ما شاهد آن هستیم کاهش سطح ارتباط افراد با یکدیگر است، چنانچه با افزایش اندازه، وسعت شهرها، سرعت تراکم و غیره، مدنیت و شهروندی و روابط اجتماعی، به‌عنوان اصول اولیه شهروندی تضعیف شده است (Alimardani et al., 2014: 4). از سویی دیگر استخوان‌بندی شهر مجموعه‌ای است به‌هم‌پیوسته و منسجم با کاربری‌ها و عملکردها و کالبد‌های مختلف که هرکدام به‌تنهایی به ایفای نقش خود می‌پردازند، اما در نهایت همگی به هم مرتبط و متصل هستند و این ارتباط در سطح مقیاس‌های مختلف قابل‌مشاهده است (Hamidi, Habibi & Salimi, 1997). این مجموعه مبین خصوصیات و ویژگی‌های کلی شهر است و این ساختار تحت تأثیر عوامل طبیعی و

بیان شد، تغییر کرده است. کافه‌های مدرن تعاملات بین‌غریبه‌ها را تشویق نمی‌کند بلکه نیاز به آرامش و کار و انجام مکالمه‌های متعدد از طریق رسانه‌های اجتماعی را برآورده می‌سازد (Lukito & Xenia, 2017). در پژوهشی با عنوان «رهیافت‌های طراحی فضاهای عمومی اجتماع‌پذیری شهری برگرفته‌شده از ویژگی‌های مکان سوم»، به مفهوم فضای عمومی اجتماع‌پذیر پرداخته‌شده و سپس به شناخت مکان سوم پرداخته‌شده و با طرح این سؤال که چه رهیافت‌هایی برای طراحی مکان سوم به‌عنوان فضای عمومی اجتماع‌پذیر وجود دارد ویژگی‌های این مکان را برشمرده و به ویژگی‌هایی که نمود کالبدی آن‌ها در مکان سوم قابل‌استفاده است اشاره‌شده است (Sia-vashpour, Abron & Mousavi, 2018). در مقاله‌ای با عنوان «حمام‌های تاریخی، به‌عنوان مکان‌های سوم، مطالعه‌ی موردی حمام وکیل شیراز» به بررسی جایگاه و ارزش‌های حمام‌های ایرانی در شکل‌گیری تعاملات اجتماعی به‌عنوان مکان سوم پرداخته است و حمام‌ها با داشتن معماری، گچ‌بری، نقاشی‌ها اسطوره‌ای و مذهبی در کنار دیگر آثار تاریخی در مراکز جمعیتی همچون مسجد، بازار و ارگ حکومتی (مشخصه‌های اصلی شهرسازی ایرانی اسلامی) قرار دارند (Omidvar & Razmjooi, 2018). در پژوهشی دیگر با عنوان «ارزایی پراکنش مکان‌های سوم در ارتباط با سطوح طبقات اجتماعی مختلف شهر زنجان» نتایج پژوهش نشان می‌دهد ویژگی‌های خاص هر یک از طبقات اجتماعی، نوع خاصی از روابط و مناسبات را میان اعضای طبقه یادشده با یکدیگر و با سایر شهروندان تعریف کرده و بدین ترتیب بر نوع و تعداد مکان‌های سوم شکل‌گرفته تأثیر مستقیمی می‌گذارد. با توجه به این موضوع به نظر می‌رسد بتوان با گسترش چنین مکان‌هایی در محدوده‌های کمتر توسعه‌یافته و محدوده‌هایی که در سطوح طبقاتی پایین‌تر قرار دارند، به تقویت روابط اجتماعی ساکنان هر یک از این محدوده‌ها با یکدیگر و نیز با سایر شهروندان کمک کرد (Davu-di & Modiri, 2014: 81). در پژوهش «مکان سوم؛ نیاز اجتماعی برای شهر» باهدف بررسی و شناسایی مکان‌های سوم در شهرهای ایران از گذشته تاکنون، ویژگی‌های آن‌ها، شاخصه‌های مؤثر بر تعاملات اجتماعی در آنها و کارکرد اجتماعی آنها برای اشخاص و جمع‌هایی که از این مکان استفاده می‌نمایند پرداخته‌شده است که نتایج حاصل از این بررسی فوایدی را بر وجود مکان‌های سوم در شهرها بخصوص در محلات برشمرده است (Mahjoub & Qalenoi, 2013). با هدف معرفی و بررسی مکان‌های سوم در شهر و بیان ویژگی‌های عمومی آن پژوهشی با عنوان «نقش مکان‌های سوم شهری در بهبود تعاملات اجتماعی» انجام‌شده است که نتیجه‌ی آن این است که مکان سوم به دلیل دارا بودن ویژگی‌های منحصر به فرد اجتماعی، از سویی بر تعاملات اجتماعی استفاده‌کنندگان تأثیر مثبت می‌گذارد و از سویی

مهم‌ترین مسجد در هر شهر بوده و طراحی فضای ورودی آن همواره از بهترین نوع بوده است (Soltan-zade, 2019).

جلوخان: به‌عنوان یکی از اجزای تشکیل‌دهنده فضای ورودی، فضایی وسیع و بزرگ است که در جلوی پیش‌طاق بعضی بناهای بزرگ و مهم، طراحی و ساخته می‌شده است. یکی از اهداف احداث جلوخان، اهمیت بخشیدن به فضای ورودی بنا و تمایز بهتر آن از فضای معبر یا میدان بوده است. در برخی موارد مانند مسجد امام در تهران، تعدادی دکان در فضای جلوخان ساخته می‌شد. تجمع کوتاه‌مدت برخی از مردم و انجام بعضی از انواع تناسبات و تبادلات اجتماعی و گاه اقتصادی در این فضا موجب می‌گردید که جلوخان نقش یک فضای شهری را نیز ایفا نماید (Soltanzade, ۲۰۱۹). از نگاهی می‌توان فضاهای عمومی را به دودسته فضای «عبور» و فضای «حضور» دسته‌بندی نمود. فضای عبور فضایی است که برای عبور و حرکت در نظر گرفته‌شده است و فضای حضور برای حاضر شدن (Mahdavi-pour, Jafari & Saadati, 2013: 15). انسان نیازمند فضایی است تا در آن خود را با دیگران بیابد و اجتماعی بودن خود را بیازماید و به نمایش بگذارد و از آن بنا بر هر گرایش و خواسته‌ای که پی گرفته است، بهره‌مند شود (Alpagunovo & Falamaki, 2005). جلوخان در عین واقع شدن در فضایی باکیفیت جهت حضور، مهیا شدن جهت ورود به اندرون را نیز فراهم می‌نماید. جلوخان علاوه بر نقشی که در ساماندهی تعاملات اجتماعی در فضای بیرون ایفا می‌کند، فضای حرکتی را به مکانی برای مکث و تأمل تبدیل می‌نماید (Mahdavi-pour, Jafari & Saadati, 2013: 16). ذهن مخاطب در فضای بیرون و قبل از ورود به بنا، چهارچوبی عمودی دارد و شاید آمادگی لازم برای ورود به خلوت و حریم اندرون را نداشته باشد. به نظر الکساندر بیرون آمدن از این حجاب، زمانی ممکن است عملی شود که فرد از فضایی با تأثیرات حسی متفاوت در میان‌گذر و در ورودی عبور نماید، به قسمتی که فضا در امتداد گذر نباشد و از آن به «گذر ورودی» نام می‌برد (Al-exander, 1977). با توجه به مطالعه انجام‌شده در تحقیق «طراحی شهری فضای جلوخان مسجد جامع با تمرکز بر نظریه مکان سوم» کیفیت‌ها و عوامل تأثیرگذار در عملکرد جلوخان صورت گرفته است که در شکل ۱ ویژگی‌ها و نقش جلوخان آورده شده است.

مکان سوم

«ری اولدنبرگ» معتقد است که شهر نیاز به مکان سوم دارد تا بتواند کار خود را به‌خوبی انجام دهد. مکان سوم، مکانی عمومی یا نیمه عمومی مانند کافی‌شاپ یا پارک است؛ جایی که مردم برای گفتگو یا برقراری رابطه صمیمانه دورهم جمع می‌شوند. این مکان نه خانه است (مکان اول) و نه محل کار (مکان

مصنوعی است (Doiran & Karimnejad, 2013: 81). از سوی دیگر شهرها برآیند تفکرات و جهان‌بینی ملل و تمدن‌هاست (Nasr, 2017: 189). در خصوص ساختار شهرهای اسلامی اولین نظریه‌پردازی که بررسی پرداخته است ویلیام مارسه است که در سال ۱۹۲۸ مقاله‌ای با عنوان اسلام‌گرایی در زندگی شهری ارائه داده است که مسجد جامع را مؤلفه‌ی اصلی معرفی کرده است و در کنار آن بازار و حمام مؤلفه‌های بعدی است (Marcais, 1928: 86). در مطالعات بعدی جورج مارسه سلسله‌مراتب موجود در بازارها را بر اساس عملکرد و قرابت آنها با عملکرد مسجد بیان کرد (Aldous et al., 2013: 471). نزار الصیاد در مقاله «مطالعه شهرسازی اسلامی: مقاله تاریخ نگارانه» که در سال ۱۹۹۶ به رشته تحریر درآمده است به نظریات له تورنه، ژان سواژه، زاویر دیپلنول و گوستاف ون‌گرونیباوم پرداخته است (Al-sayyad, 1996: 7). مطالعه و بررسی شهرهای اسلامی کمتر از یک قرن در محیط آکادمیک در حال بررسی است (Khatami, 2018: 157). نوعی اجتماع نظری کلی وجود دارد در این خصوص که شهر اسلامی را حاوی مؤلفه‌های کالبدی مشخصی معرفی می‌کند. این مؤلفه‌ها شامل «مسجد جامع»، «سوق (بازار)»، «ارگ»، «مناطق مسکونی» و «محله‌ها»، «شبکه خیابانی» و «مدارس» است (Khodayi & Taghvaei, 2011: 103).

مفصل، ورودی و فضاهای ورودی مسجد

از نظر لنگ طراحان باید در جهت افزایش فرصت‌های تعامل اجتماعی تلاش کنند، این موضوع به معنی در هم تنیدن عرصه‌ها تا حد ایجاد اغتشاش نیست بلکه به اهمیت، نقش و جایگاه نقاط انتقالی در عرصه‌های فعالیت‌ی التفات ویژه نمود (Lang, 2004). «مفصل‌ها» عامل ارتباط عناصر مختلف شهری به یکدیگر هستند. این عناصر ممکن است از لحاظ کالبدی و کارکردی و کیفیتی باهم متفاوت باشند اما مفصل عامل پیوند آن‌ها است. به‌عبارتی دیگر، مفصل در هر نقش و مقیاس و نوعی عامل ارتباط است و از طرفی دیگر موجب انتقال نیز می‌شود. به‌این ترتیب که در درون خود، سلسله‌مراتبی از فضاهای مکث و گذار تشکیل دهد، به‌طوری‌که فضاهای مکث عملکردها را شامل شوند و مناطق گذار فضاهایی برای حرکت انتقالی فراهم آورند (Jabbari, 1999). ورودی هر فضا، اولین مکانی است که با حضور در آن خصوصیات کلی فضا، آداب ورود، حد خصوصی و عمومی بودن و سایر ویژگی‌های فضا برای ساکنانش هویت می‌یابد، تقویت می‌شود، نشانه‌گذاری شده و زنده‌تر نمایان می‌گردد (Alex-ander, 1977). مسجدها از لحاظ کارکردی دارای انواع گوناگونی هستند که هر کدام از آن‌ها از خصوصیات کالبدی کمابیش ویژه‌ای برخوردار هستند و فضای ورودی هر کدام با خصوصیات کارکردی آن متناسب است. مسجد جامع از لحاظ کارکردی و کالبدی

مکالمه و کسب اخبار را، دارند. جایی که دیگران فرد را نمی‌شناسند و او با کسانی تعامل دارد که عضو خانواده او یا همکاری در محل کار نیست (Shareipour, 2012). در شکل ۲، عوامل مؤثر برای دستیابی به مکانی با ویژگی‌های مکان سوم نشان داده شده است.

دوم)، بلکه نوعی فضای مدنی است تا افراد از اخبار و حوادث روزمره مطلع شوند. در شهرهای امروزی خلأ این نوع مکان‌های سوم زیاد به چشم می‌خورد و فقدان آنها فشار روانی و ناکامی را در بین مردم بروز می‌دهد (Moeini, 2011). در مکان سوم افراد فرصت

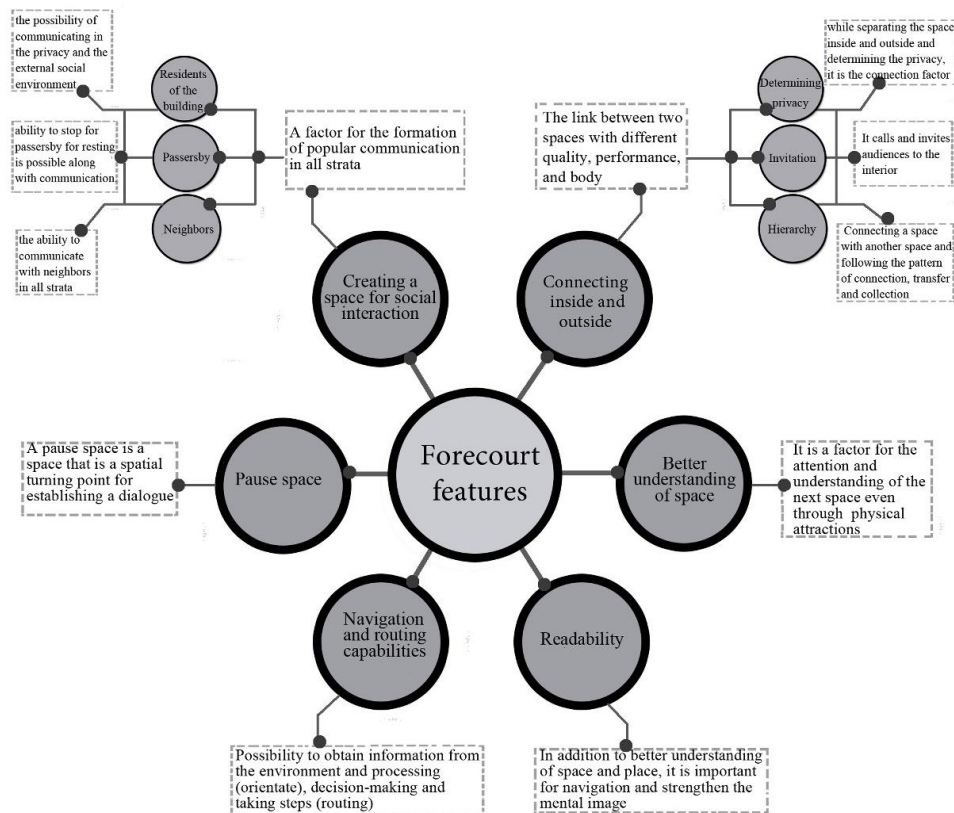

Fig. 1. The components of defining the space of forecourt

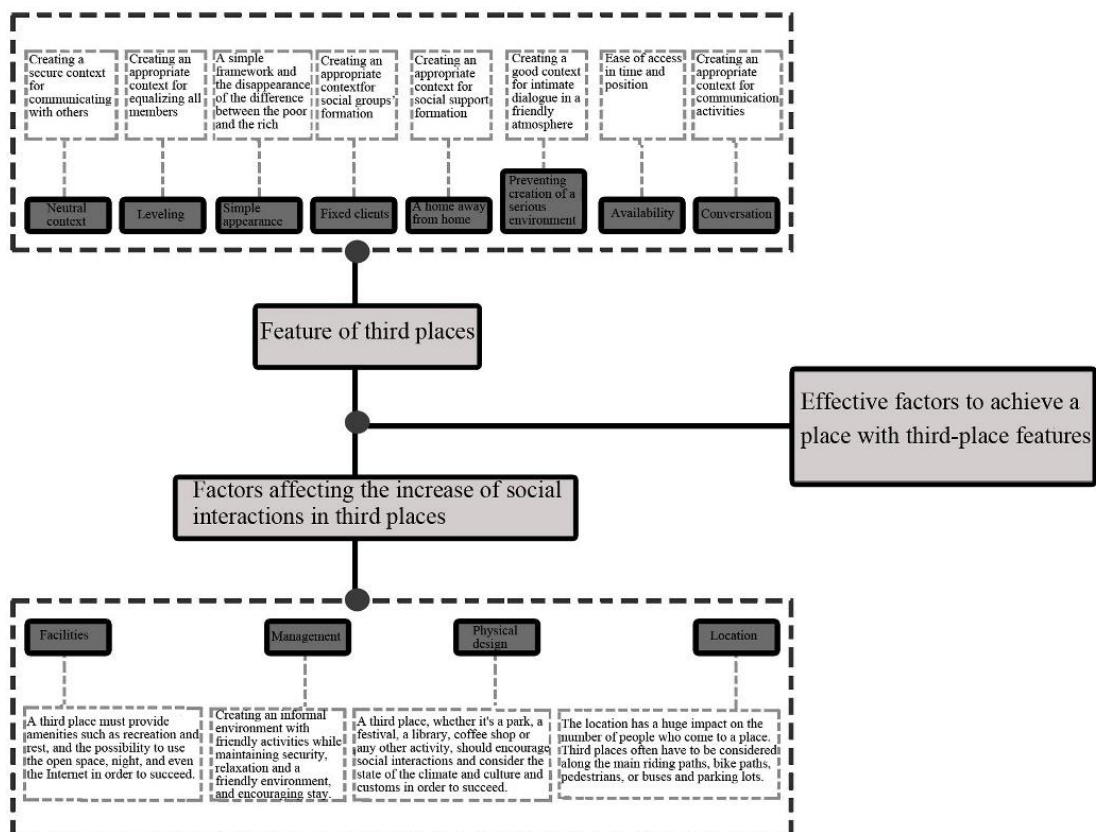

Fig. 2. Components of the third place definition

روش تحقیق

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و ازلحاظ ماهیت و روش توصیفی-پیمایشی در مطالعه موردی است. از روش‌های میدانی در گردآوری اطلاعات استفاده شد و در مطالعات کتابخانه‌ای از ابزار بانک‌های اطلاعاتی، شبکه‌های رایانه‌ای، عکس‌های ماهواره‌ای استفاده شد و در مطالعات میدانی از روش مشاهده، عکاسی، برداشته‌ها، فیلم‌برداری، ثبت الگوهای رفتاری و غیره و از تکنیک‌های نظرسنجی (پرسشنامه) نیز استفاده شد.

و حوزه‌های مفصل، دارا هستند تقلیل یافت. ابزار به‌کاررفته در انجام تجزیه و تحلیل‌های موردنیاز، نرم‌افزار SPSS است.

در ادامه، پس از تعیین مهم‌ترین مؤلفه‌ها و شاخص‌های ارزیابی مکان بر مبنای تجلی مکان سوم، محدوده مورد مطالعه (جلوخان مسجد جامع قزوین) مورد ارزیابی قرار گرفت و نهایتاً در راستای تأمین کیفیت‌های مکان سوم در فضای مفصل ورودی مسجد جامع، راهکارهای طراحانه ارائه شد.

نمونه موردی

یکی از کهن‌ترین مساجد جامع چهار ایوانی موجود کشور که آثار ادوار مختلف را در خود جای داده است، واقع در خیابان سپه قزوین، در قلب بافت تاریخی این شهر قرار گرفته است که تصاویر و نقشه‌های آن در شکل ۴ آمده است. به منظور شناخت دقیق‌تر محدوده، زمینه‌های سازمان فضایی، عملکرد (کاربری‌ها)، سازمان بصری، مطالعات اجتماعی (قرارگاه رفتاری)، مطالعات دسترسی و ترافیک و کیفیت‌های بصری (توالی دید) مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است؛ دسترسی‌های اصلی و فرعی محدوده پاسخگوی نیاز استفاده‌کنندگان هستند و آنچه به چشم می‌خورد، کاربری‌های ناسازگار موجود در قسمت‌های تجاری است که اختلال در نظام عملکردی ایجاد کرده است. در سرتاسر خیابان، در بخش‌های مسکونی بافت محدوده اطراف، تداخل سواره و پیاده دیده می‌شود که سطح ایمنی و امنیت محدوده را تنزل داده است؛ و در نهایت در زمینه‌ی خوانایی مسجد، درختان سرتاسری که در خیابان وجود دارد، مانعی در جهت دید تلقی می‌گردد. مهم‌ترین نقشه‌های شناخت در شکل ۵ ارائه شده است.

در بخش مطالعات کتابخانه‌ای در حوزه جلوخان و نظریه مکان سوم عواملی شناسایی شد، پس از آن از بین کارشناسان حوزه معماری و طراحی شهری افرادی که سابقه‌ی فعالیت در این حوزه را در حدود بیشتر از ۵ سال دارند شناسایی شد، با توجه به اینکه هیچ استاندارد در خصوص اندازه پانل متخصصین وجود ندارد و آنها در هراندازه‌ای تشکیل می‌شوند (Akina, 2005: 37) و اندازه گروه متخصصین به‌ندرت به زیر ۱۰ نفر است (Avela, 2016: 305). این پژوهش با استفاده از نظر ۲۰ نفر از کارشناسان حوزه معماری و طراحی شهری انجام شد. اولویت‌بندی مؤلفه‌ها با استفاده از نظرسنجی چندمرحله‌ای به روش دلفی^۲ اقدام شد.

در این نظرسنجی با استفاده از طیف مقیاس‌های لیکرت^۳، میزان اهمیت مؤلفه‌ها ارزیابی شد و به میزان‌های کمی برای مقایسه تبدیل شدند. این نظرسنجی در دو مرحله بافاصله‌ی زمانی یک‌هفته‌ای انجام شد، تعداد مؤلفه‌ها ابتدا از ۲۴ مؤلفه کلی به ۱۵ مؤلفه اصلی و سپس به ۸ مؤلفه که بیشترین تأثیر و اهمیت را در امر طراحی و مداخله در مکان‌ها

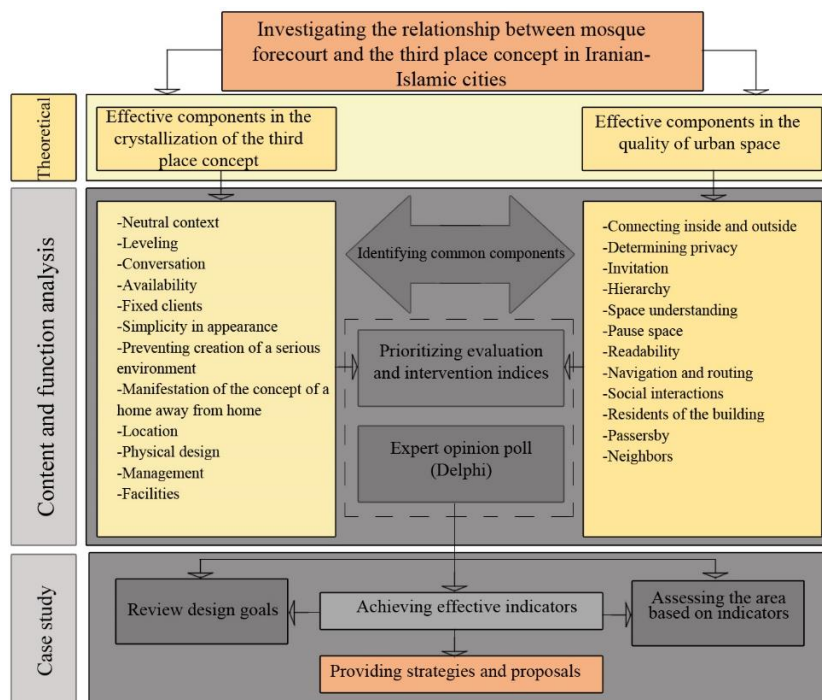

Fig. 3. Research conceptual framework

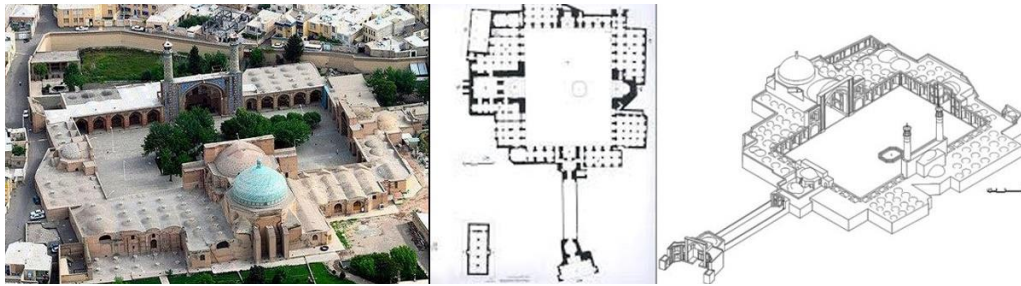

Fig. 4. Maps of Qazvin Grand Mosque (Shahnawazet al., 2013)

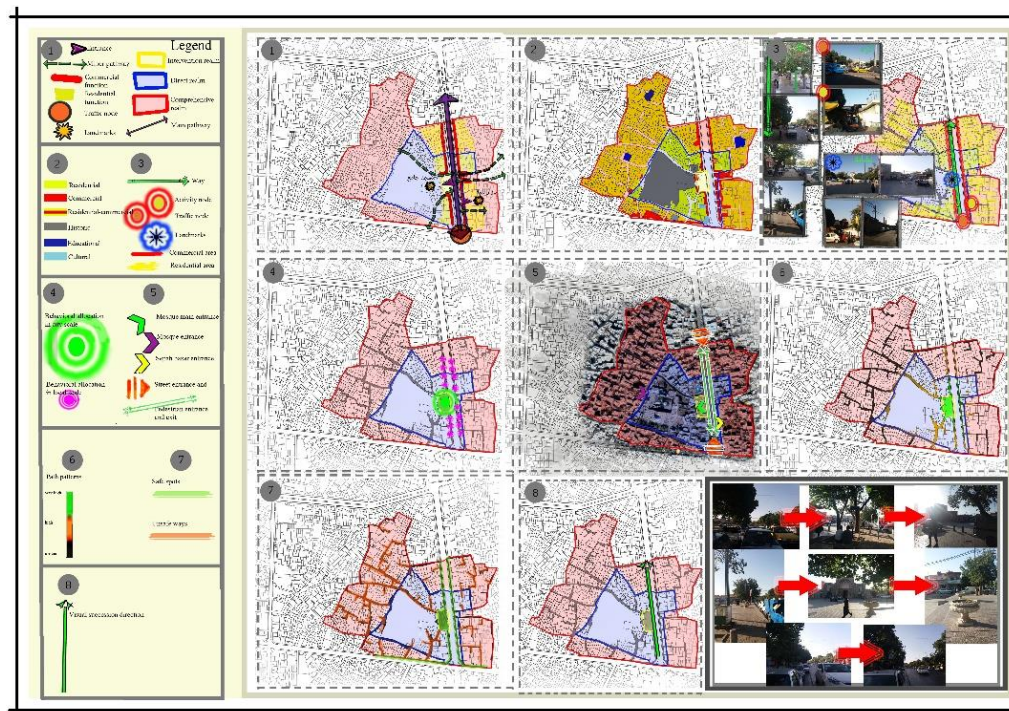

Fig. 5. Range detection maps

بحث و بررسی

بر اساس نظرسنجی از کارشناسان از طریق پرسشنامه، بیشترین میزان تأثیرگذاری در ایجاد فضای جلوخان بناهای تاریخی مانند مساجد به عنوان یک فضای مفصل بین فضاهای عمومی شهر و فضای درون مسجد از میان شاخص‌های شناسایی شد که به ترتیب، «فضای مکث»، «سلسله مراتب»، «دعوت کنندگی»، «طراحی فیزیکی»، «فضای برقراری تعاملات اجتماعی»، «ارتباط درون و بیرون»، «در دسترس بودن»، «امکان مکالمه»، «خوانایی»، «امکانات رفاهی»، «بستری در جهت درک بهتر»، «امکان جهت یابی»، «موقعیت»، «مدیریت»، «تعیین حریم» اهمیت بیشتری نسبت به سایر مؤلفه‌ها را دارند. همان گونه که در جدول ۱ مشاهده می شود، میانگین شاخص‌هایی که در این مرحله کمتر از ۴ است، حذف شد زیرا این عوامل ضریب تأثیرگذاری کمتری نسبت به سایر عوامل دارند. بدین ترتیب تعداد شاخص‌ها به ۱۵ عامل تقلیل یافت که شاخص‌های تأثیرگذار در طراحی محسوب می شوند. در مرحله دوم نظرسنجی بر اساس نظر کارشناسان، مهم ترین این شاخص‌ها که عدد میانگین آن‌ها کمتر از ۴ بود شناسایی شد که به ترتیب، در جدول ۲ آورده شده است.

در نهایت بررسی‌ها و مطالعات انجام شد و اطلاعاتی که از تحلیل پرسشنامه‌ها به دست می آید، نشان دهنده این امر است که برای رسیدن به کیفیت‌های مورد انتظار از یک مکان واسط با ویژگی‌های مکان سوم، در محدوده فضای جلوخان مسجد جامع، تعدادی از شاخص طراحی تأثیرگذارترین شاخص‌ها هستند (۱- فضای مکث، ۲- دعوت کنندگی، ۳- سلسله مراتب، ۴- ارتباط درون و بیرون، ۵- بستری در جهت درک بهتر فضا، ۶- خوانایی، ۷- فضای برقراری تعاملات اجتماعی و امکان مکالمه، ۸- مدیریت). به کارگیری این شاخص‌ها در مداخلات طراحی، به نحوی که جنبه‌های کالبدی، مدیریتی و اجتماعی را مدنظر قرار دهد، کمک می کند که جلوخان به عنوان یک مفصل به درستی عمل نماید که در شکل ۶ آمده است.

راهکارها و انگاره‌های طراحی

با توجه به مطالعات انجام شده در میحث مبانی نظری و استخراج معیارهای طراحی و تجزیه و تحلیل محدوده مورد مطالعه، نیازها و کمبودهای محدوده شناسایی شده و در این راستا اقداماتی در قالب اهداف کلان و عملیاتی در این محدوده پیشنهاد گردیده است (شکل ۷ تا ۱۴).

Table 1. The results of the Delphi questionnaire in the first stage

Affecting Factors	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Connecting inside and outside	20	4.35	0.745	0.167
Determining privacy	20	4.10	0.718	0.161
Invitation	20	4.60	0.503	0.112
Hierarchy	20	4.60	0.607	0.136
Space understanding	20	4.15	0.745	0.167
Pause space	20	4.60	0.503	0.112
Readability	20	4.20	0.696	0.156
Navigation and routing	20	4.05	0.887	0.198
Social interactions	20	4.40	0.754	0.169
Residents of the building	20	3.85	0.745	0.167
Passersby	20	3.65	0.671	0.150
Neighbors	20	3.90	0.641	0.143
Neutral context	20	3.90	0.718	0.161
Leveling	20	3.95	0.686	0.153
Conversation	20	4.30	0.865	0.193
Availability	20	4.35	0.671	0.150
Fixed clients	20	3.85	0.745	0.167
Simplicity in appearance	20	3.75	0.851	0.190
Preventing creation of a serious environment	20	3.95	0.826	0.185
Manifestation of the concept of a home away from home	20	3.85	0.671	0.150
Location	20	4.05	0.759	0.170
Physical design	20	4.45	0.686	0.153
Management	20	4.05	0.826	0.185
Facilities	20	4.20	0.896	0.156

The degree of influence is descending from green to red

Table 2. The results of the Delphi questionnaire in the second stage

Affecting Factors	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Connecting inside and outside	20	4.20	0.615	0.137
Determining privacy	20	3.40	0.753	0.168
Invitation	20	4.30	0.571	0.127
Hierarchy	20	4.25	0.716	0.160
Space understanding	20	4.10	0.788	0.176
Pause space	20	4.45	0.686	0.153
Readability	20	4.05	0.759	0.149
Navigation and routing	20	3.80	0.833	0.186
Social interactions	20	4.00	0.917	0.205
Location	20	3.75	0.910	0.203
Physical design	20	3.50	0.827	0.184
Management	20	4.00	0.794	0.177
Facilities	20	3.35	0.812	0.181
Availability	20	3.40	0.940	0.210

The degree of influence is descending from green to red

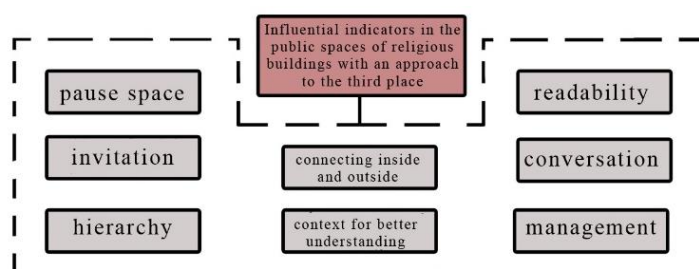

Fig. 6. Influential indicators in the public spaces of religious buildings with an approach to the third place

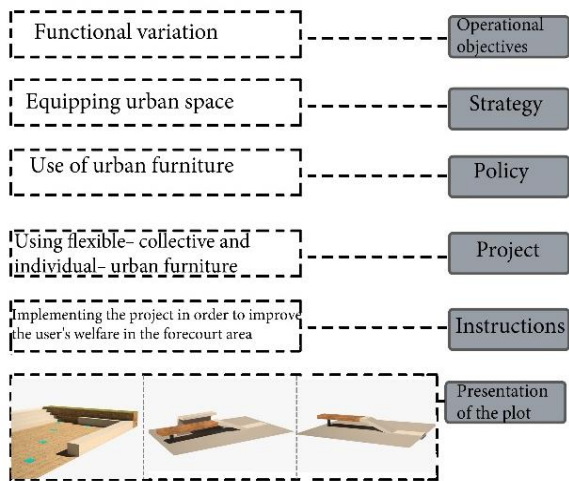

Fig. 7: Proposal

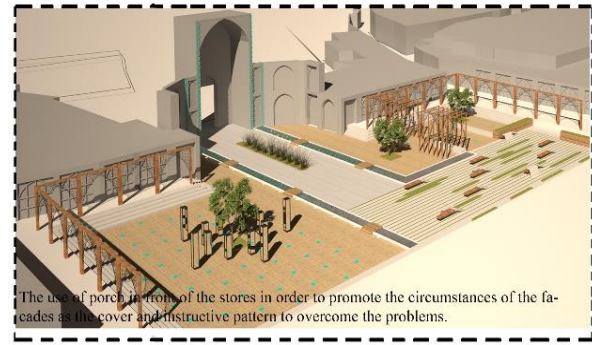
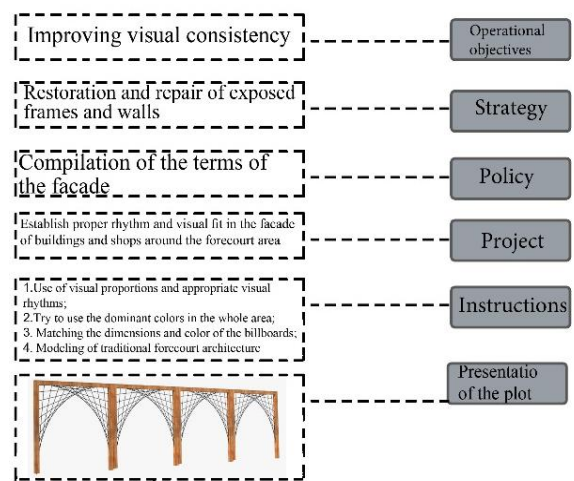

Fig. 8: Proposal

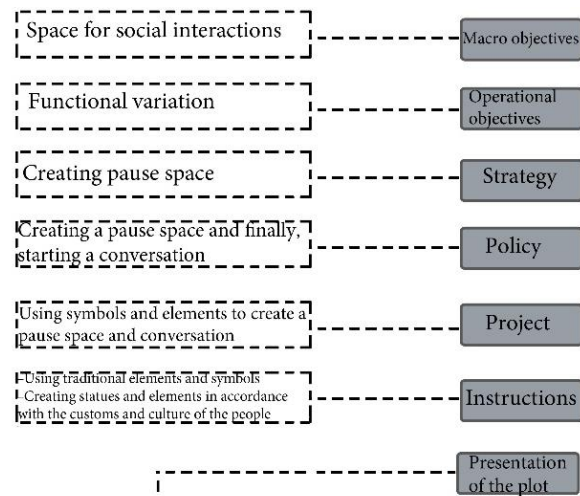

Fig. 9: Proposal

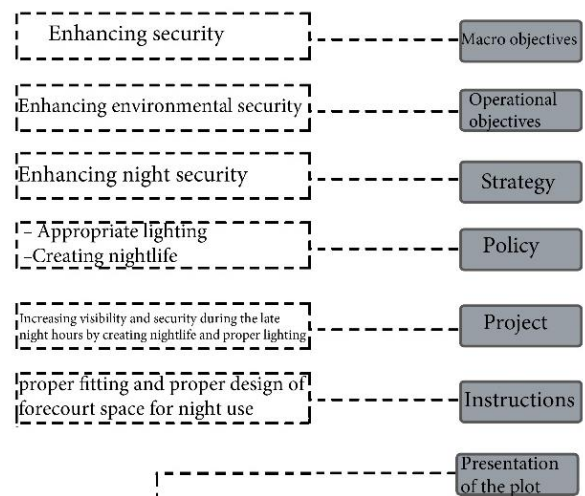

Fig. 10: Proposal

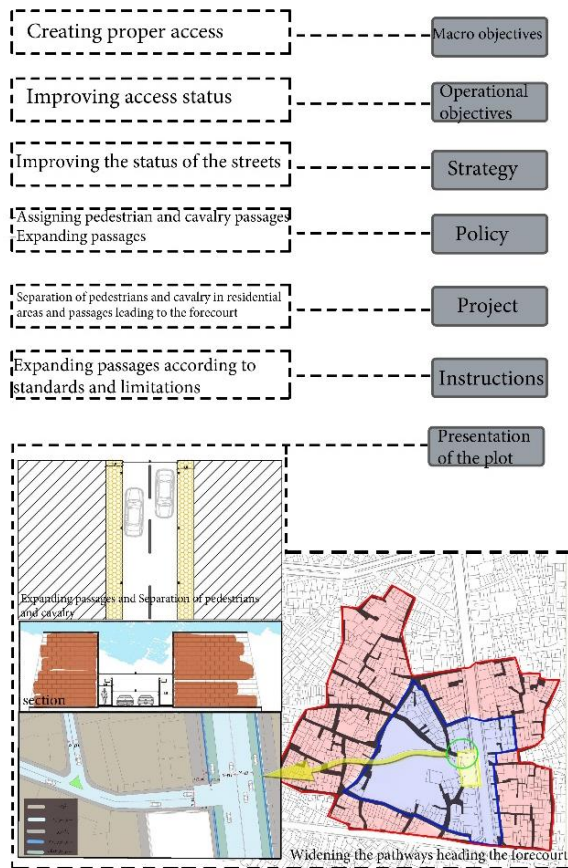

Fig. 11: Proposal

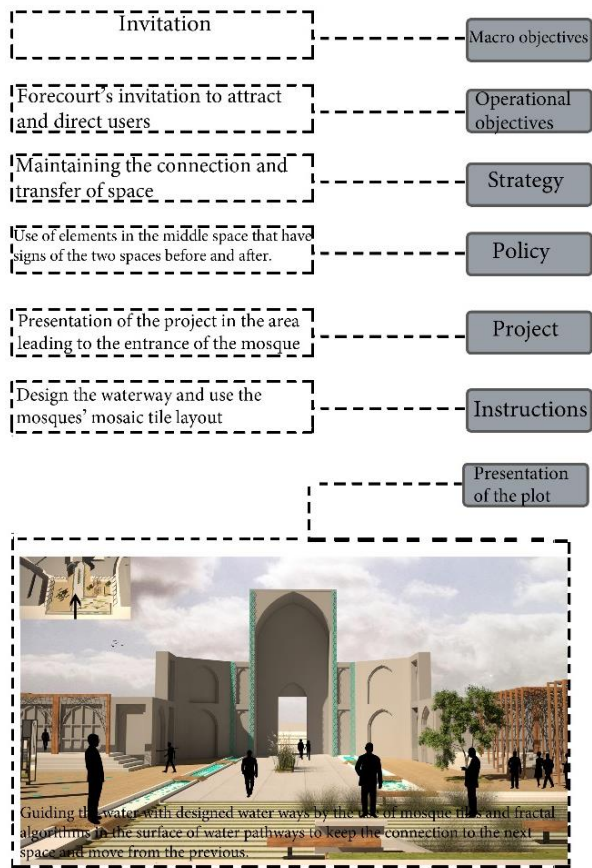

Fig. 12: Proposal

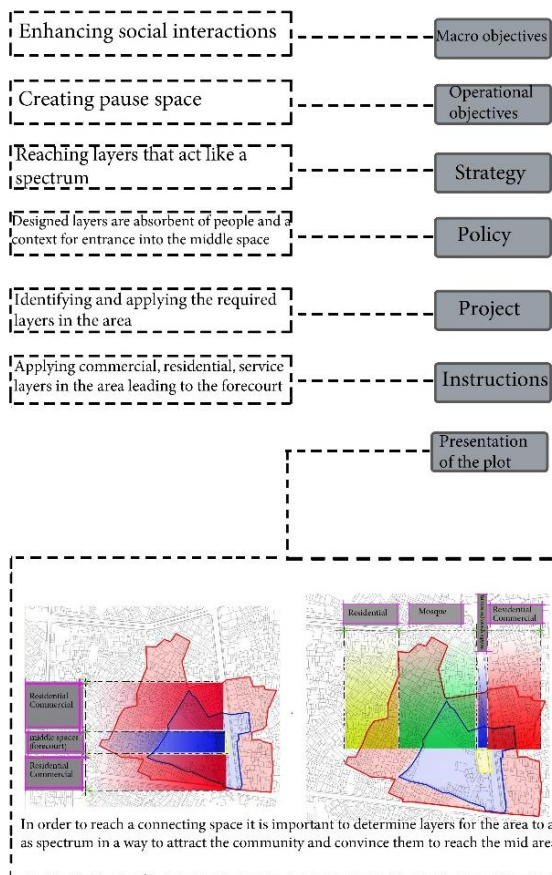

Fig. 13: Proposal

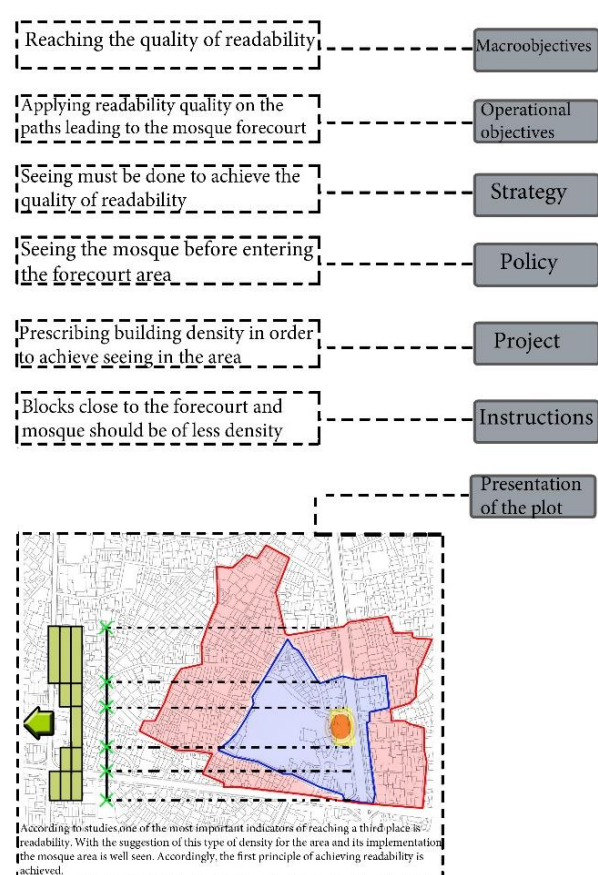

Fig. 14: Proposal

هم‌اندیشی با کارشناسان حوزه معماری و طراحی شهری، مداخله‌ای طراحی در یکی از فضاهای مفصل (جلوخان) مسجد در فضای عمومی در بافت مداخله‌ای طراحی در یکی از فضاهای مفصل (جلوخان) مسجد در فضای عمومی در بافت تاریخی قزوین را با کمک یافته‌های نظری پژوهش به انجام رسانیده است. نتیجه‌ای که از این پژوهش به دست آمد، در حوزه نظری، یافتن مهم‌ترین معیارها در جهت دستیابی به کیفیت و ماهیت مکان سوم در مکان‌های عمومی است. در این راستا در خصوص معیارهای فوق به یک اولویت‌بندی دست‌یافتیم که در موارد مطالعه دیگری در حوزه طراحی شهری و نیز معماری، ملاک عمل قرار گیرد. برای اینکه فضای جلوخان مسجد جامع قزوین به‌عنوان یک مفصل با رویکرد به نظریه مکان سوم عمل کند پیچیدگی‌هایی وجود دارد که مفصل صرفاً به‌صورت عملکردی عمل کند که این خلاقیت طراح را می‌گیرد و یا برای ظهور خلاقیت طراح طرح دچار آشفتگی و یا یکنواختی شود و از آنجایی که مکانی که موضوع بحث است اگر دچار آشفتگی شود باعث بروز مشکلات زیستی برای زندگی عادی مردم می‌شود، از طرفی نمی‌توان مفصل را نادیده گرفت زیرا که با حذف آن مفاهیمی چون زیبایی، رعایت حریم، حس مکان از بین می‌رود و تداخل بین فضایی به وجود می‌آید.

بدین ترتیب با توجه به بررسی‌های انجام‌شده ۸ عامل از مهم‌ترین شاخص‌های تأثیرگذار هستند که مهم‌ترین آنها، خوانایی، دعوت‌کنندگی، برقراری تعاملات اجتماعی و دسترسی مناسب است که بر مبنای این پژوهش شرط ایجاد مکانی تخت عنوان مکان سوم و حفظ کارایی آن است و تأمین این خصوصیات شرط بقای چنین مکانی در فضاهای عمومی شهرهای امروز خواهد بود. برای رسیدن یا ارتقا کیفیت خوانایی در این فضاها بهتر از بلوک‌های نزدیک به این فضاها تراکم کمتری داشته باشند تا عمل دیدن به‌راحتی صورت گیرد و به دنبال آن دعوت‌کنندگی نیز صورت می‌گیرد اما مهم‌ترین کاری که برای تقویت دعوت‌کنندگی در فضاهای واسط باید انجام گیرد استفاده از المان‌ها و نشان‌هایی از فضاهای قبلی و بعدی است تا مقدمه‌ای برای ورود استفاده‌کنندگان باشد، همان‌طور که در ارائه طرح برای فضای جلوخان مسجد جامع قزوین از نماد آب و کاشیکاریهای داخل مسجد استفاده شده است، برای دستیابی به فضایی برای برقراری تعاملات اجتماعی بهتر است از فضایی مناسب برای مکث کردن و انجام گفتگو که از طریق انتخاب مبلمان شهری مناسب است استفاده شود و از طرفی امنیت شبانه از طریق روشنایی فضا صورت گیرد.

پی‌نوشت

1. The Great Good Place
2. Delphi Method
3. Likert Scale

آنچه در طرح حائز اهمیت است این است که فضای جلوخان به‌عنوان یک فضای مفصل بین دو فضا با کالبد و عملکرد متفاوت عمل کند که سعی گردیده است هم به‌صورت عینی و هم به‌صورت ذهنی این هدف به استفاده‌کنندگان از فضا القا شود، استفاده از مبلمان شهری و رنگ‌ها، متریال‌ها، ایده‌هایی که در راستای بهسازی وضعیت بصری نماها، نورپردازی شبانه، ایجاد نشانه و المان، ایجاد فضای مکث و مکالمه، بهبود وضعیت دسترسی‌ها و تراکم و خوانایی محدوده همگی در راستای اتصال دو فضا به هم طراحی شده است، به‌نحوی که به‌عنوان یک فضای مفصل عمل نماید و ارتباط محکمی بین دو فضا شکل گیرد. وجود کاربری‌های جاذب جمعیت و متنوع با فعالیت‌های شبانه و دسترسی آسان، وجود نشانه‌هایی با کارکرد مناسب در دستیابی به خوانایی در دستیابی به فضایی باکیفیت‌های مکان سوم بسیار تأثیرگذار است. فضای جلوخان مسجد جامع قزوین، با تمام پتانسیل‌هایی که دارد به دلیل عدم وجود امکانات و شرایط لازم، به کارکرد مثبت خود نرسیده است، باید اضافه کرد برای رسیدن به مکان سوم، تعاملات اجتماعی شبانه نیز مهم است که در محدوده مورد بررسی ما دیده نمی‌شود و جزو اهداف مداخله است.

در طرح پیشنهادی از رنگ و بافت هماهنگ با مجموعه جلوخان استفاده شده است تا عدم هماهنگی بین بافت شهری و فضای جلوخان از بین برود، همچنین رواق‌های ارائه شده در طرح به دلیل از بین بردن آشفتگی موجود در نمای غرفه‌های محدوده جلوخان است، ستون‌های آینه‌ای در طرح علاوه بر نقش دعوت‌کنندگی که دارند از طریق انعکاس نمای اطراف تأکید بر نمای جلوخان حفظ ارزش‌های معماری ایرانی-اسلامی دارد. با توجه به قدمت تاریخی محدوده مورد مطالعه و اهمیت میراث فرهنگی که دارد و همچنین نقشی که مسجد جامع قزوین در فرهنگ و رسوم مذهبی مردم قزوین دارد حساسیت ارائه طرح پیشنهادی را بالا می‌برد، نکته مهمی که باید به آن اشاره کرد این است که تمامی عناصر اضافه‌شده در طرح پیشنهادی قابل برجیدن است تا در راستای برگزاری مراسم‌های مذهبی اختلال ایجاد نکند و بروز خلاقیت در ارائه طرح آشفتگی زیستی ایجاد نکند.

نتیجه‌گیری

این پژوهش پس از واکاوی مفهومی «مکان سوم» به‌عنوان مکانی برای ایجاد تغییر تدریجی از مکانی به مکان دیگر، بر مبنای کیفیت‌ها، معیارها و شاخص‌های شناسایی شده در این زمینه و اولویت‌بندی آن‌ها (۱- فضای مکث، ۲- دعوت‌کنندگی، ۳- سلسله‌مراتب، ۴- ارتباط درون و بیرون، ۵- بستری در جهت درک بهتر فضا، ۶- خوانایی، ۷- فضای برقراری تعاملات اجتماعی و امکان مکالمه، ۸- مدیریت) از طریق

تشکر و قدردانی

موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که در انجام این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافع برای ایشان وجود نداشته است.

تأییدیه‌های اخلاقی

نویسندگان متعهد می‌شوند که کلیه اصول اخلاقی انتشار اثر علمی را براساس اصول اخلاقی COPE رعایت کرده‌اند و در صورت احراز هر یک از موارد تخطی از

اصول اخلاقی، حتی پس از انتشار مقاله، حق حذف مقاله و پیگیری مورد را به مجله می‌دهند.

منابع مالی / حمایت‌ها

موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

مشارکت و مسئولیت نویسندگان

نویسندگان اعلام می‌دارند به‌طور مستقیم در مراحل انجام پژوهش و نگارش مقاله مشارکت فعال داشته و به‌طور برابر مسئولیت تمام محتویات و مطالب گفته‌شده در مقاله را می‌پذیرند.

References

- Akins, B. Tolson, H. & Cole R. (2005). Stability of Response Characteristics of a Delphi Panel: Application of Bootstrap Data Expansion. *BMC Medical Research Methodology*, 5(1): 37.
- Aldous G. (2013). *The Islamic city critique: Revising the narrative*. J Econ Soc Hist Orient. 56(3):471-93.
- Alexander, C. (1977). *A pattern language oxford*. University press.
- Alimardani, M., Mahdinejad, Jamaluddin, Ef-hemi & Talia. (2014). Qualitative growth of urban space in order to improve social interactions (Case example of Ahmadabad Street, Mashhad). *Semnan: Two Quarterly Journals of Applied Arts*, 4(7), 14-5 [In Persian].
- Alpagunovo, A., Falamaki, M. & others. (2005). *Native architecture*. Tehran: Space Publishing [In Persian].
- Alsayyad, N. (1996). *The study of Islamic urbanism: An historiographic essay*. Built Environ, 7-91.
- Avella, R. (2016). Delphi panels: Research design, procedures, advantages, and challenges. *International Journal of Doctoral Studies*, 11(1): 305-321.
- Carr, S. Francis, M. Rivlin, L. G. & Stone, A. M. (1992). *Needs in public space*. In M. Carmona, & S. Tiesdell (Eds.), *Urban Design Reader*, 230-240. Oxford, UK: Architectural Press.
- Davudi, E. & Modiri, A. (2014). Evaluation of the distribution of third places in relation to the levels of different social classes in Zanjan city. *Urban Studies*, 4(16), 81-92 [In Persian].
- Doiran, I., Karimnejad, M. (2013). Identity and sense of belonging to a place in the new public spaces of urban construction (Nahj al-Balagheh Park, Tehran). *City identity*, 8(18) 81-92 [In Persian].
- Hamidi, M., Habibi, M. & Salimi, J. (1997). *The Bones of the City of Tehran*. Tehran: Technical Deputy of the Municipality of Tehran [In Persian].
- Jabbari, M. (1999). *The Role of Joint in the City Space Organization*. Master's Thesis for Urban Design, Tehran: University of Science and Technology [In Persian].
- Jeffres, L. W., Bracken, C. C., Jian, G., & Casey, M. F. (2009). *The Impact of Third Places on Community Quality of Life, Applied Research Quality Life*.
- Khatami, M. (2018). Rethinking the concept of the Islamic city; An analysis of different perceptions of the concept of the Islamic city and explaining the necessity of moral reading. *Naqshe-jahan*, 9(3):157-166 [In Persian].
- Khodayi, Z. & Taghvace, A.A. (2011). Characteristics of Islamic City: with Emphasis on the Physical Dimensions of Islamic City. *studies on Iranian Islamic cities*, 2(5), 103-113 [In Persian].
- Lang, J. (2004). *Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design*. Einifar, A., Tehran: Tehran University [In Persian].
- Lukito, Y. & Xenia, A. (2017). Café as third place and the creation of a unique space of interaction in UI Campus. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 99, International Conference on Sustainability in Architectural Design and Urbanism, Semarang, Indonesia
- Mahdavi pour, H., Jafari, R. & Saadati, P. (2013). Position of Forecourt in the Native Residential Architecture of Iran. *Housing and rural environment*, 32(142), 8-18 [In Persian].
- Mahjoub Jalali, N. & Qaleno, M. (2013). third place; Social need for the city. *Tehran: The first national conference on urban planning, urban management and sustainable development*. [In Persian].
- Marcais W. (1928). *Islam and urban life*. *Rep Sess Acad Inscr B-Lett*, 86-100.
- Moeini, M. (2011). *Sociable Streets a Place for Pause and Stay*. Tehran: Municipality Beauty Organization [In Persian].
- Nasr, T. (2017). *The significance of "Iranian urban semiotics" in tourism in line with future study of urban planning and sustainable development*. *J Reg Plan*. 189-200.
- Oldenburg, R. (1999). *The great good place*. DA Capo Press, US
- Omidvar, F. & Razmjooi, F. (2018). Historical baths, as a third place (case study: Historical bath Vakil Shiraz). *Journal of Politics and Media His-*

- tory, 4 [In Persian].
25. Pakzad, J. (2010). *Feast of Thoughts in Urbanism, Volume 2: From Quantity to Quality* (First Edition). Omrane Sharhaye Jadid Co., Tehran [In Persian].
 26. Samadi Ahri, A. & Sattarzadeh A. (2017). The third place, a place for leisure time and its connection with different social environments in Tabriz. *International Journal of Architectural Engineering and Urban Planning*, 27(2), 103-95 [In Persian].
 27. Shahnawaz, A., Mousavi-Rozati, M., Zarini, H., Khorram, B., Sabunian-Yazd, M., Haji-Qasmi, K., Rasouli, J., Nourbakhsh, H. (2013). *Ganjnameh: Culture of Iranian Islamic Architecture Works: Eighth Book of Jame Mosques*, Tehran: Rozneh, Shahid Beheshti University [In Persian].
 28. Shareipour, M. (2012). *Urban Sociology*. Tehran: Oughaf publications [In Persian].
 29. Siavashpour, B., Abron, A. & Mousavi, M. (2018). Approaches to the design of public spaces of urban sociability derived from the characteristics of the third place. *Urban design studies and urban researches*, 2(4) [In Persian].
 30. Soltanzadeh, H. (2019). *Entrance space in traditional Iranian architecture*, Tehran: Cultural Research Office [In Persian].
 31. Taqavi Sangdehi, M. & Turkashund, A. (2013). The role of urban third places in improving social interactions. *The first national conference in search of the city of tomorrow "Analysis of concepts and examples in the Iranian-Islamic city"* [In Persian].

دو فصلنامه علمی
معماری و شهرسازی ایران